

Comentari de la Taula rodona sobre la pel·lícula "El mestre que volia ensenyar el mar

20 febrer a les 18 h a la Sala d'Actes de Rosa Sensat. Organitza; RELLA, Associació Rosa Sensat, Federació de Moviments de Renovació Pedagògica de Catalunya.

Érem unes 120 persones a la sala, els organitzadors ens van comentar abans de començar l'acte que hi havia una llista d'espera de 40 persones i que més endavant, per la tardor mirarien de tornar a fer un altre acte similar i potser, amb alguns ponents diferents. Tot un èxit. I realment sí que ho va ser, un acte entranyable, amb un ambient i clima càlid i emotiu. I on el públic des del primer moment estava entregat i connectat emocionalment amb el protagonista i amb les i els ponents. A través de la pel·lícula, dels llibres i altres materials, que ens van explicar s'havien fet per explicar la vida del mestre Antoni Benaiges, de l'època, una època, la 2a República, que per molts de nosaltres ha estat en les nostres vides, una referència ètica i una formació intel·lectual i reflexiva constant. Un llegat de canvi i transformació social, de valors cívics i democràtics, Claus per l'escola i l'educació. Compromís.

L'acte l'organitzaven l'Associació Rosa Sensat, la Federació de Moviments de Renovació Pedagògica de Catalunya i l'Associació RELLA. Estaven representades aquestes entitats per les seves presidentes, la Mar Hurtado, la Núria Larroya i la Maria Altisent Elles van intervenir en la primera part de l'acte. Després en la segona part tindríem a Albert Val el guionista de la pel·lícula, Sergi Bernal descobridor de la història del mestre Antoni Benaiges i Enric Aragonés, besnet del germà del mestre Benaiges. L'acte el va moderar en Quim Lázaro, amb la seva cordialitat, proximitat i saber fer de sempre i que de seguida et fa sentir a gust allà on ets amb ell.

Amb aquest ambient agradable i molt favorable, a escoltar allò que ens explicarien els ponents, van començar les tres presidentes. La Mar, referint-se al protagonista, com un mestre compromès i allà on va treballar, entre altres llocs a Bañuelos de Bureba, el poble i el context històric i social on es desenvoluparà la pel·lícula, va fer i va deixar empremta.

La Mar va dir que el ser i fer de mestre, amb il·lusió i imaginació, és un repte i tema molt vigent, els valors que va deixar el mestre Benaiges ens fa replantejar quins mestres avui volem i necessitem, tot un repte per les noves generacions i per la nostra societat. La Mar serà la primera persona en l'acte, que ens parlarà del mar que promet ensenyar en Benaiges als seus alumnes com a símbol, metàfora, no només com un paisatge, el mar. I encara que no va utilitzar aquesta paraula, com a utopia, com obertura de mires i de pensament, també ho diran després altres ponents, lligant utopia amb els valors educatius de la República i amb el ser i fer de mestre. Tot un repte per a reflexionar en els moments en què està el món educatiu i la nostra societat. La Núria ens parlarà sobretot del Sergi amic i company seu d'institut, tots dos comparteixen la seva Santa Coloma de Gramanet natal.

La Núria en moltes de les seves intervencions no deixa mai de parlar de la seva ciutat, ens la situa en el nostre mapa emotiu, històric, de records i reivindicatiu també en el món educatiu. Va fer-ho quan amb altres companyes ens va parlar de l'educació a Portugal. Amor i afecte pel nostra primera pàtria com deia el poeta. Recordem que Sta. Coloma de Gramanet va ser una de les primeres ciutats metropolitanas que es va reivindicar per moltes famílies colomenques de l'escola pública i l'ensenyament del català. Per la Núria, que ens parlava de pel·lícula i del Sergi al mateix temps. De la seva tasca de fotògraf que retrata la realitat amb la mirada curiosa i esperit crític. Les seves fotografies, ens deia, fent pensar, reflexionar sobre la nostra història recent. En Sergi amb la seva tasca ens ha ajudat a recuperar la memòria històrica. La memòria juga un paper molt important en les nostres vides, la seva fotografia és contra l'oblit, amb una obertura de mirades, tenint com a referent també, moltes vegades, Sta. Coloma de Gramanet i li agraeix que li hagi transmet la necessitat d'incloure i compartir en les nostres vides aquesta mirada curiosa i inquieta.

La Maria va centrar la seva reflexió en el paper del mestre en un àmbit rural, que transcendeix l'escola, que fa comunitat, fa poble. La vida dels darrers anys del mestre Antoni Benaiges va ser això a Bañuelos de Bureba, no oblidem que ell també provenia d'un medi rural, Mont-roig del Camp. També i d'una manera molt emotiva, va fer referència a tots els desapareguts d'aquells anys, no només els mestres, que com el protagonista, van morir assassinats pel feixisme, i les seves vides van quedar truncades. I avui, familiars propis encara no saben on estan enterrats, fent referència també a tots els represaliats com primer marit de la seva mare que van ser afusellat a la presó de Lleida, l'any 40. Sense dir-ho explícitament, va fer una defensa de la recuperació de la memòria i reparació històrica dels vençuts.

Vàrem passar a la segona part de l'acte i aquí el Quim ens va explicar d'una manera molt planera com havia anat coneixent a cadascú dels tres ponents i als altres convidats que al final, per diferents motius no van poder venir. A Enric Auquer l'actor que fa del mestre Benaiges, aquest ens va enviar un vídeo excusant-se per no poder assistir a l'acte i que el treball del mestre Benaiges l'havia marcat personalment i professionalment. En Francesc Escribano que al final tampoc va poder venir i que són veïns de Vilanova on en Quim passa llargues temporades.

Voldria ressaltar el moment en què va fer referència, com a bon historiador que és, als tres moments importants de l'educació progressista a l'Estat Espanyol, molt encertadament; Primer a principis del segle XX amb Ferrer i Guàrdia i l'escola racionalista, l'Escola del Mar, la gran tasca de la Mancomunitat, la influència de grans pedagogs europeus, Freinet, Montessori... En segon lloc, a la Segona República i el paper que l'educació va jugar en el seu ideari i programa polític; Fer moltes escoles, escolaritzar a la majoria de la població, Aleshores el país era un país de gent analfabeta. I crear un nou Pla d'estudis reformador per la formació dels mestres., i en tercer lloc, i en un context d'imposició del nacionalcatolicisme per part de la Dictadura, la recuperació de tota la tradició progressista educativa de principis de segle i dels anys trenta, per part de molts mestres durant els anys 60 i 70 i que ho representen l'Associació Rosa Sensat, els Moviments de Renovació Pedagògica Catalunya, la defensa del català, i les lluites sindicals docents, per què quasi sempre es lligaven en aquesta reivindicació la defensa d'una escola pública catalana i democràtica amb la defensa dels drets laborals de les mestres i els mestres i les Escoles del CEPEPC.

Per iniciar la conversa en Quim els hi va fer als tres ponents una pregunta relacionada amb l'acte; "Què els ha representat per ells haver conegut al mestre Benaiges"? I així va començar aquesta segona part.

Albert Val ens va explicar el complicat que va ser engegar el projecte de la pel·lícula, amb el Paco Escribano, però ressalta del mestre Benaiges que té una llum especial. La seva figura com a mestre i la seva desaparició a través dels materials i la pel·lícula són una contribució molt important al llegat de la Memòria Històrica. Encara avui no se sap on està enterrat, això el lliga amb molt desapareguts que els seus familiars encara no saben on estan morts. Cal que es faci justícia al respecte.

Sergi Bernal fa tretze anys que està treballant en aquesta història, vol posar cara i ulls als desapareguts. Ressalta el missatge del mestre Benaiges als seus alumnes el que els hi promet d'anar a veure el mar, ells que no s'han mogut del poble. Poètica. Però no només això, aquí torna a sortir el mar com a símbol i metàfora, el mar és la llibertat, la llibertat de pensament, altres mons a part del seu i sobretot un món millor i més emancipador que en el que ells viuen i estan. El mar és esperança en tot això. Transmet els ideals de la República. La pel·lícula és un homenatge a la Memòria Històrica.

En contra de l'oblit la presència del compromís i la justícia. Amb una mirada neta i poètica com va dir en Sergi. El no defallir, en estar a un costat de la història, aquí al costat dels vençuts republicans, que no van tenir prou només en tenir la raó, van perdre la guerra, abandonats per les democràcies occidentals. Amb el que tot això va significar després, quaranta anys d'obscurantisme, de nacionalcatolicisme, repressió, por, silenci i un cop més, oblit. Tot i que mai va deixar d'haver oposició al règim, sempre reprimida. El mestre Benaiges representa tot això.

Amb l'Enric Aragonès, arribem al darrer ponent. Ens parla de com la família vivia tota aquesta experiència, des del silenci durant molts anys a la implicació i coneixença més a fons del personatge i protagonista de la història, del Benaiges mestre i militant. Necessitat de la recuperació de la Memòria Històrica. Ha estat de gran quan realment ha pres consciència de qui va ser i que ha significat el mestre Benaiges en la seva vida.

L'Enric va parlar d'una idea interessant, definia al seu avi-oncle com un mestre militant. Mestre per què creia en la seva feina, en els valors que transmetia, com ho feia, democràticament i aquí recordem els quaderns i la impremta Freinet, ell pertanyia a una associació de mestres que utilitzaven com a eina d'aprenentatge la impremta, on feien arribar molt lluny aquests quaderns realitzats pels infants, però ell parla també del mestre militant, del mestre que creu que està canviant el món, que el vol transformar, fer-lo més just i solidari.

Les intervencions del públic van ser molt emotives i entusiasmades, remarcant que els havia agradat l'acte i les coses que es van dir, la figura del mestre Benaiges com a referent i com a llegat de molta actualitat, la contribució de la pel·lícula a la recuperació de la Memòria Històrica.

Un acte que va valdre molt la pena anar-hi. I sí, vaig sortir anímicament content, havia après moltes coses escoltant a les i als ponents, amb la convicció que el mar que el mestre Benaiges volia ensenyar als seus alumnes, que no l'havien vist mai, era el mar de la utopia, sense sang, dels valors fraternals, de la justícia i la solidaritat, el nostre mar.

Jordi Mayol

Cardedeu 25 febrer